

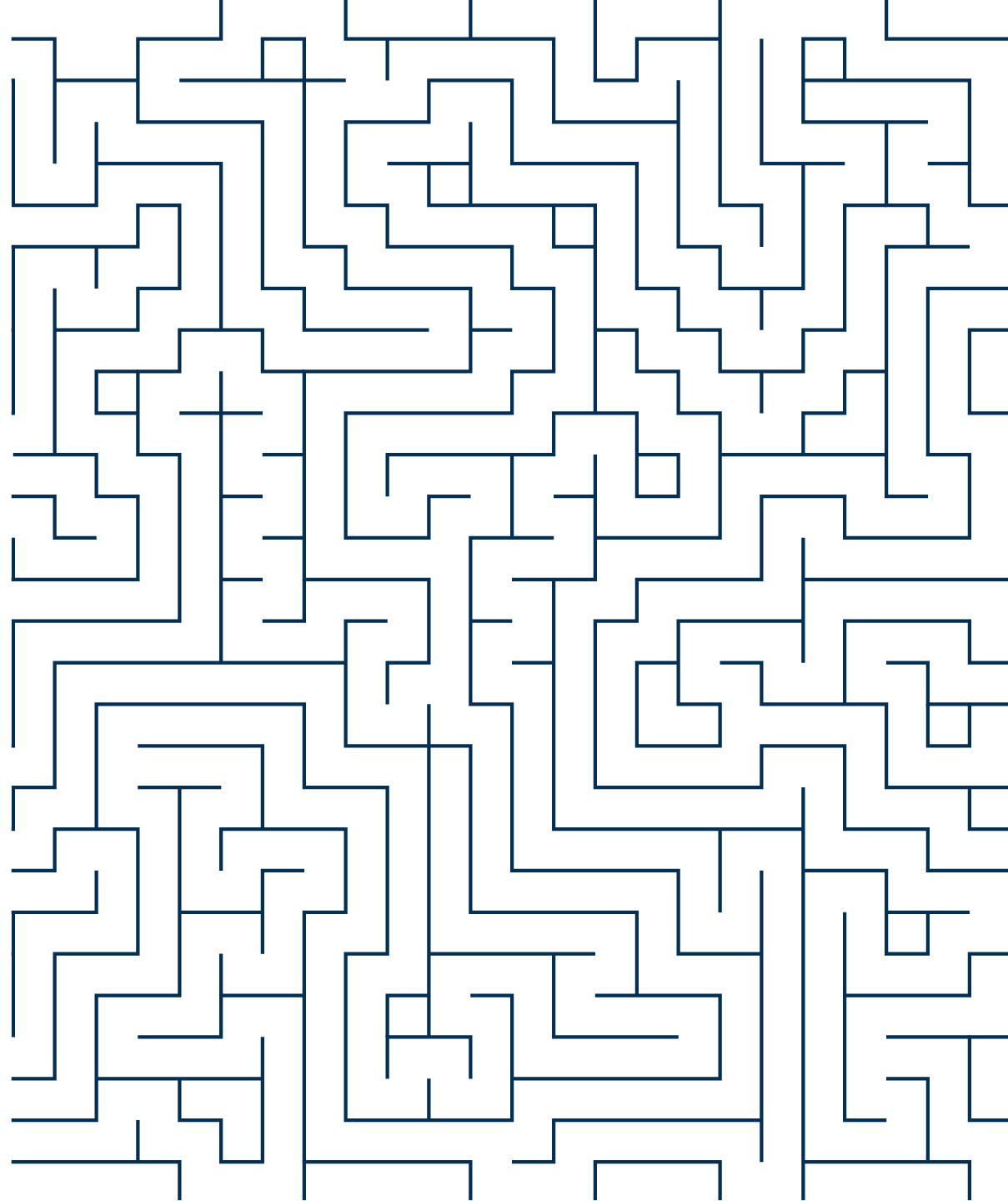

RAHVUS-
ARHIIV

Kodune filmipärand

Kadi Sikka

Uurijatund, 10.04.2024

Kodune filmipäränd

Max Reikteri perekroonika (op Max Reikter), jõulud Tallinnas, 1940
Kaader filmist. RA, EFA.532.f.8669

8 mm filmid karbis
Foto: Kadi Sikka, 2024. RA filmiarhiiv

Amatöörfilmid, kodufilmid, harrastusfilmid, ...

“Isetegevusliku teatri, muusika ja kujutava kunsti kõrval on viimastel aastatel kiiresti arenenud isetegevuslik kino. Inimene filmikaameraga. . . Me võime teda kohata spordivõistlustel, kaluripaadis, linnatänavail, kolhoosipõllul. . .

Aga kas igaüks neist on filmiamatöör? Loomulikult ei.

Filmiamatöör on ainult see, kes on omandanud vastavad algteadmised ja kes vabal ajal koos kollektiiviga või individuaalselt teeb ühiskondlikult vajalikke filme.

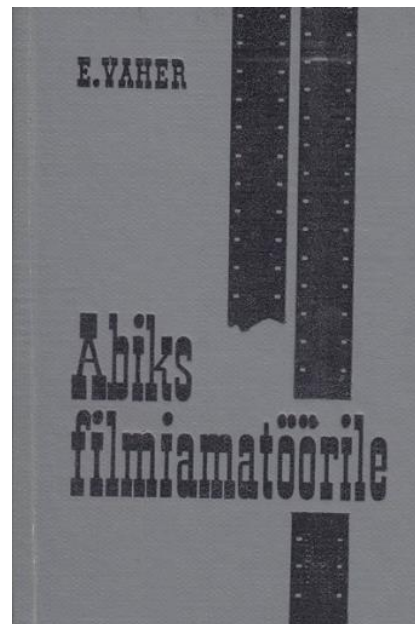
Filmiamatöörid on ka need, kes otseselt kaamerat käes ei hoia, vaid loövad filmide loomisele kaasa stsenaristide, režissööride, helioperaatorite või kunstnikena.”

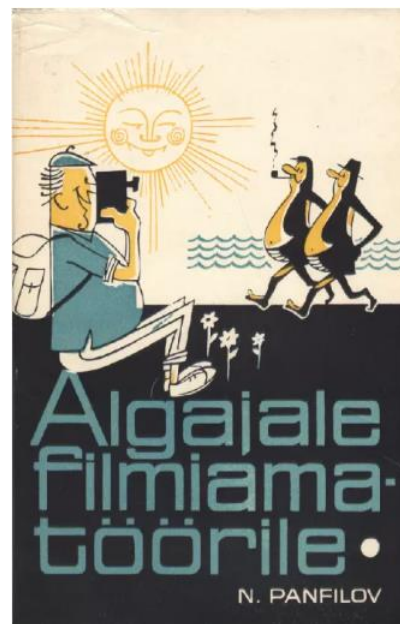
Abiks filmiamatöörile

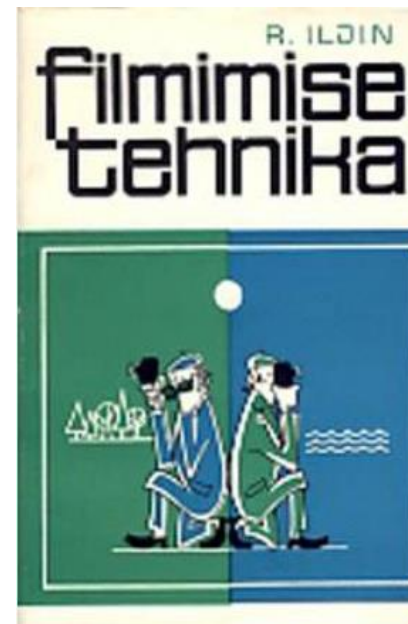
1964

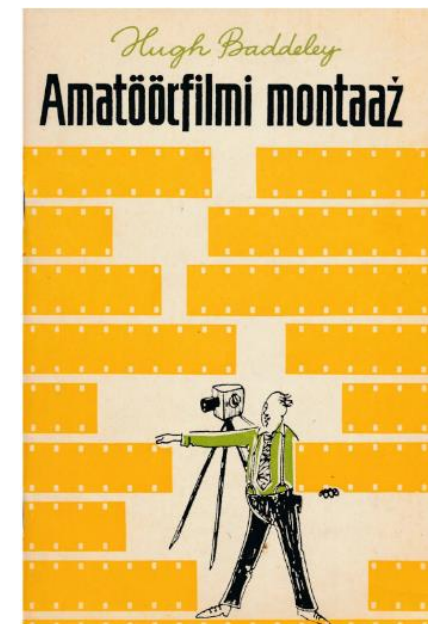
1967

1970

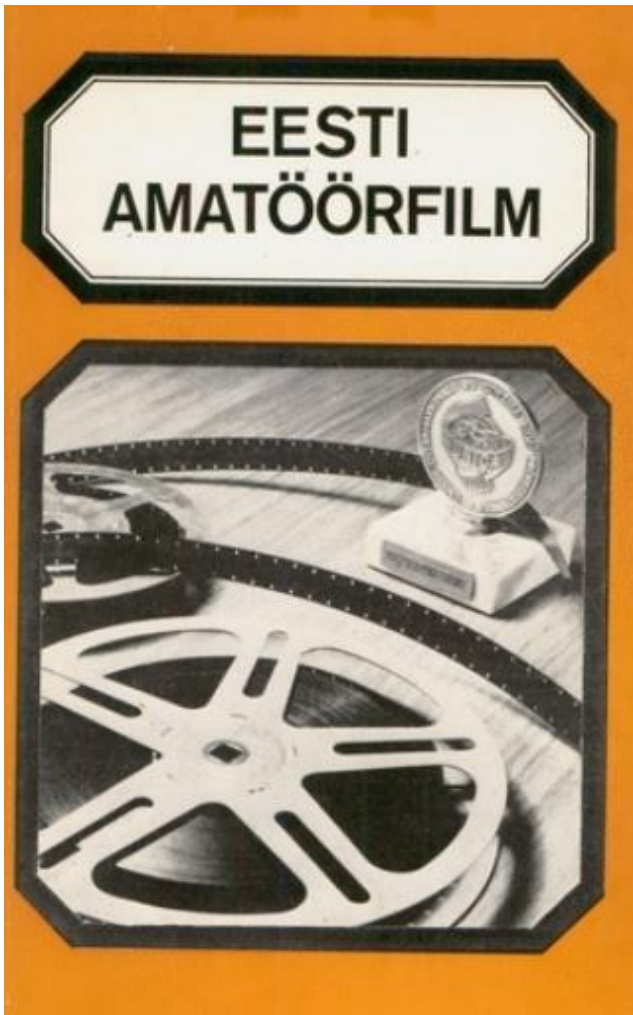

1972

1978

Eesti amatöörfilmist

1920 – 1986

- **Eesti amatöörfilm**, 1986. Eesti NSV Ametiühingute Nõukogu.
Koostajad: Kaarin Birkan, Jaak Järvine

1986 – 1996

- **Eesti amatöörfilm II**, 1997. Eesti Filmiamatööride Liit.
Koostaja: Jaak Järvine

1997 – 1999

- **Eesti amatöörfilm III**, 2000. Eesti Filmiamatööride Liit.
Koostaja: Jaak Järvine

Harrastusfilmide autorid

Tulevane filmitegija

Üksik harrastaja (nii siin kui väliseesti kogukonnas)

Osaline ühisest hobitegevusest

- Rakvere fotokunstharrastajate ringi kinoosakond juba 1920. aastate keskel
- Filmiamatöörade klubid üle Eesti
- Tehased, asutused: Filmistuudio Eesti Põlevkivi (1964-1989), Dvigatel, Pöögelmanni tehase kinoring, Plaanikomitee foto- ja filmiklubi, Tuletõrje Valitsuse Kinoring jne
- Ametiühingute Nõukogu Filmiamatöörade klubi-laboratoorium (1975-1991)
- Eesti Filmiamatöörade Liit (alates 1991 UNICA ehk Rahvusvahelise Mitteprofessionaalsete Kinematografistide Liidu liige)
- Vt nt „Standardi filmiamatöörade kursused“, 1965, [ERR arhiiv](#), [AK filmikroonika 1958-1991](#) ja „Filmiamatöörade tegevusest ENSV-s, Pärnu filmiamatöörid filme monteerimas, lõike amatöörfilmidest“, Nõukogude Eesti nr 8 (2. pala), 1963, [Rahvusarhiiv](#), [EFA.203.f.1373](#)

V. Kingissepa kinostuudio Saare film operaator Paul Pöld, veebruar 1961
Foto: O. Tuulik. RA, EFA.250.0.33602

Harrastusfilmid filmiarhiivis

- **ca 1400 nimetust**
- **Tegijad ja temaatika**
 - Voldemar Toppel, Harald Viikman, Peet Horma, Tõnu Aru, Aleksander Lellep, Lennart Luhtaru, Raivo Kursk, Max Reikter, Juho Valvet, Enn Nõu, Heino Maripuu, Arvo Horm, Boris Murd, Erik Loorand, Pavel Rambak, Harald Perten, Imant Kuimet jt
 - Tuntud filmihuvilised: Gustav Ernesaks, Evald Okas, Eduard Tubin, Heino Lipp (Lipp-Film), Jüri Arrak jt
 - Väliseesti temaatika: Eesti Film Stockholm, Eesti Pagulasfilmproduksioon , Ahto Walter, Hans-Roland Vörk jt
 - Tulevaste filmitegijate esimesed katsetused: Hardi Volmer (Artell Pära Trust, Filmitrust Hallitus), Sulev Keedus, Peeter Tooming, Kalju Komissarov, Enn Säde („Sentimentaalne novell“) jt
 - Üksikud tootjad: Tartufilm, Suveniir Film, Abel-Film jt

Harrastusfilmide omanäolisus

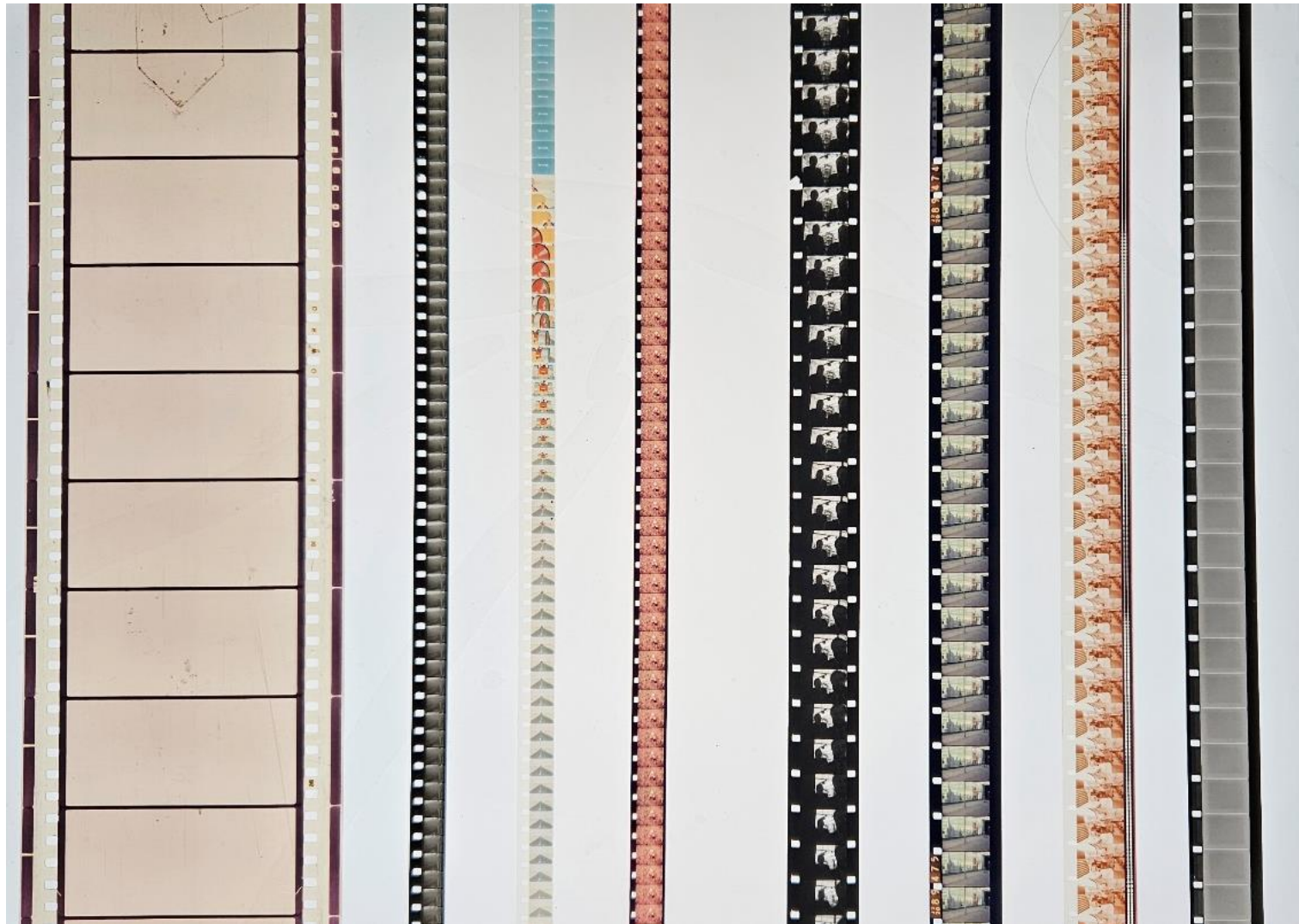
- Alternatiivne vaatepunkt toimunule ja teemavalikule
- Sisu ja vormi eksperimentaalsus
- Vabam õhkkond (perering, tuttav operaator)
- Asukohast sõltumatum formaat (nt reisirid, matkad)

Max Reikteri perekroonika (op Max Reikter), jõulud Tallinnas, 1940
Kaader filmist. RA, EFA.532.f.8669

Formaadid

↑ 70 mm

↑ → R8 mm, S8 mm

↑ → 16 mm, S16 mm

35 mm filmilint

Amatööride seas kasutusel 1920.-30. aastatel

Nitro, hiljem ka atsetaat ja polüester

- Eduard Riismann „Kinokaameraga ookeanide taga“ (1928)
- Hans Roland Vörk „Berliini üksikvõtted“ (1926), „IX laulupidu 1928“, „Berliinist Niagara koseni“ (1929), „Ambla 1931“, „Muljeid Ameerika reisu“ (1926-28)
- Karl Kalamees „Eestlaste töö ja elu Austraalias“ (1930)

Hans Roland Vörk

Muljeid Ameerika reisult, 1926-28, 35 mm

Meediateek: [EFA.570.f.4409](#)

New York. Hans Roland Vörk abikaasaga pargis, 1928
Detail fotonegatiivist. RA, EFA.570.O.175930

Hans Roland Vörk

35 mm kohverprojektor

Kaasaskantav kohverprojektor 35 mm filmilindile The Portable DeVry E (12234)
Vörgule kuulus 8. mudel 1926. aastast, toodud Ameerikast 1928. RA, EFA.570.E.5

17,5 mm filmilint

20. sajandi algusest, erinevad perforatsioonitüübid (filmiarhiivis leidub seda formaati 1950.-60. aastatest)

Nitro, atsetaat

Meie aias (op Raivo Kursk), 1959
Detail 17,5 mm negatiivist. RA, EFA.699.f.6384

16 mm filmilint

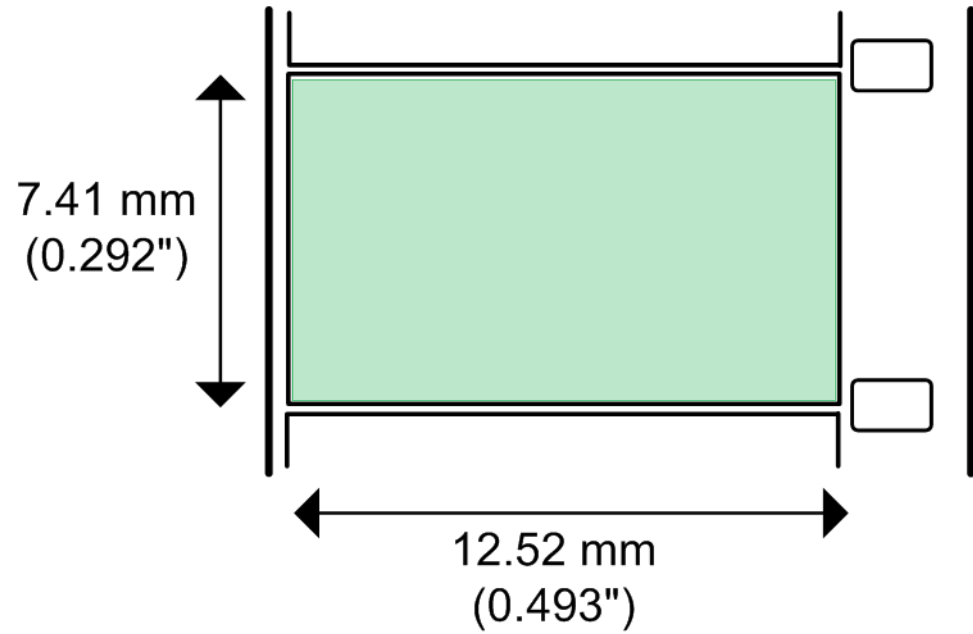
Alates 1923, üldjuhul atsetaat

R16 või S16 mm (alates 1969)

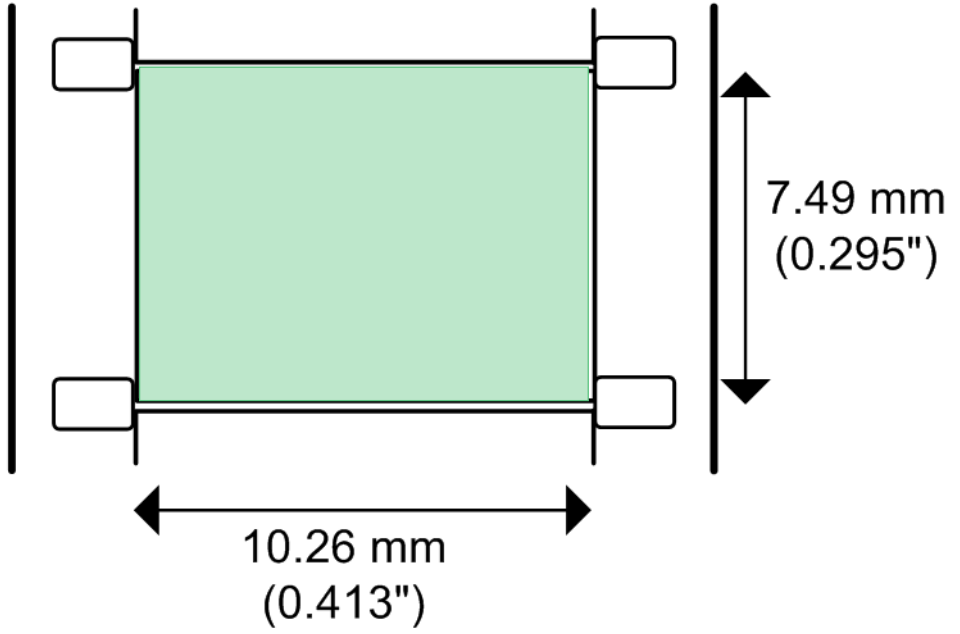
1- või 2-poolse perforatsiooniga

Tumm, magnet- või optilise heliribaga

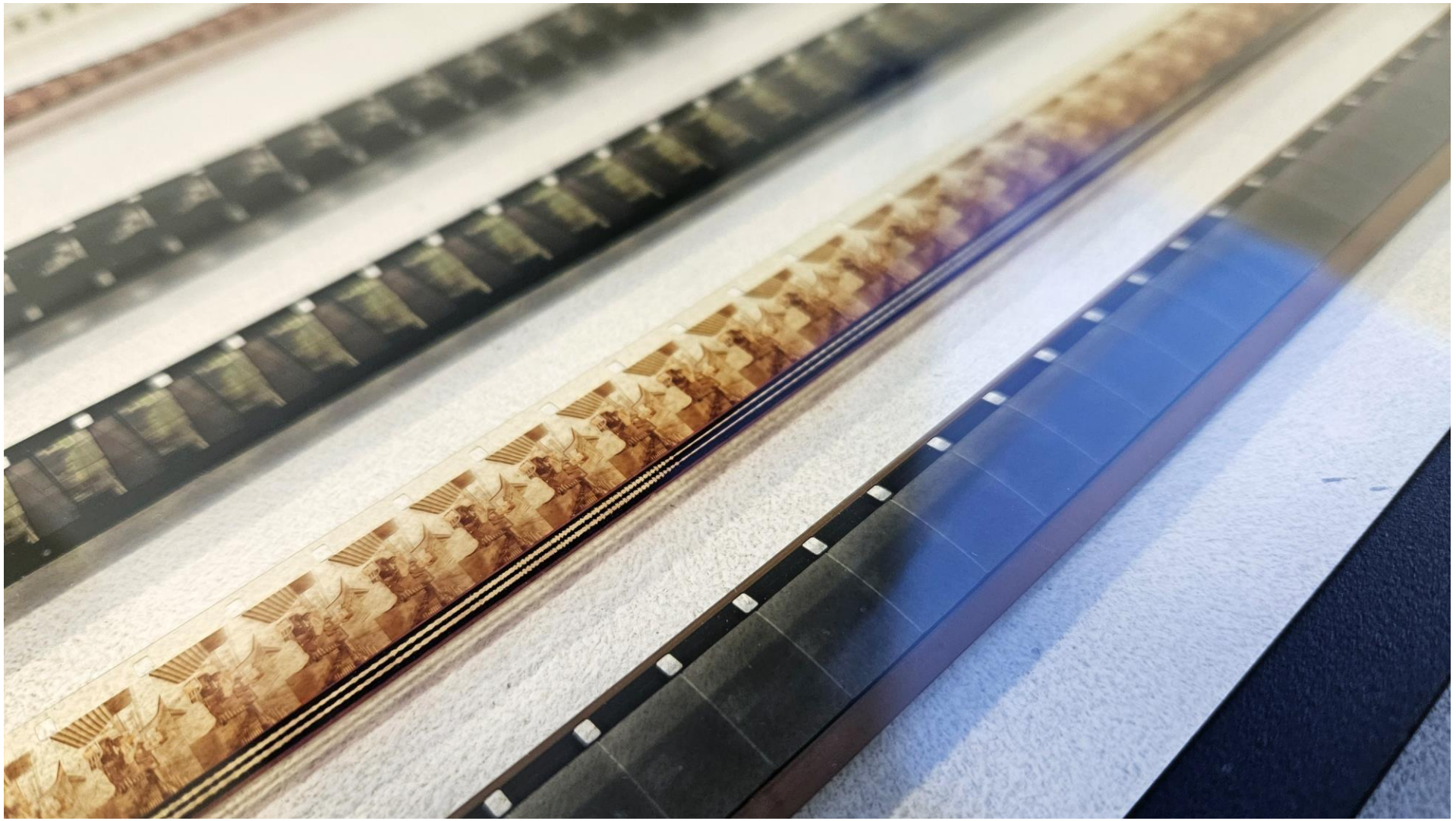

Super 16

16 mm

Optiline heliriba ↑

Magnetheliriba ↑

Aleksander Lellep

President Konstantin Pätsi kroonika, 1939-40,
16 mm

Meediateek: [EFA.656.f.7865](#)

Aleksander Lellep, 1938
Detail fotost. RA, ERA.1.2.732.1.1

Harald Perten

Tallinn 1944, 16 mm

Meediateek: [EFA.656.f.7876](#)

Harald Perten
Foto: Hella Perten. RA, EFA.656.O.407217

Gustav Ernesaks

Heliloojad jt, 1959-1960, 16 mm

Meediateek: [EFA.483.f.8243](#)

Nõukogude Eesti nr 11, 1971
Kaader filmist. RA, EFA.203.f.1755

12 mm filmilint

1950.-60. aastatest, nitro

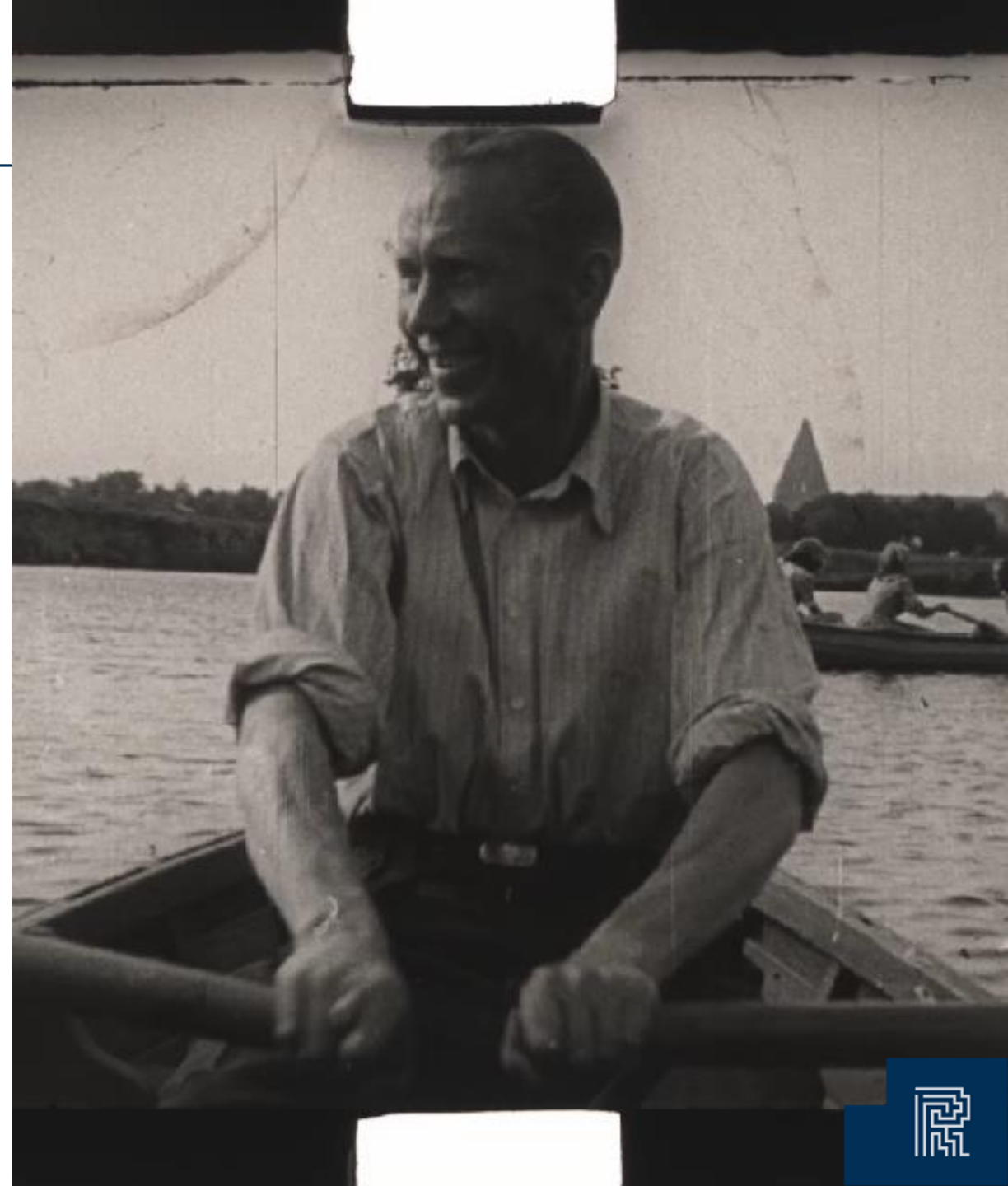
Perforatsioonivad keskel

Tumm

Arnold Leon

Pirita, 1950. aastad
Arvele võtmisel

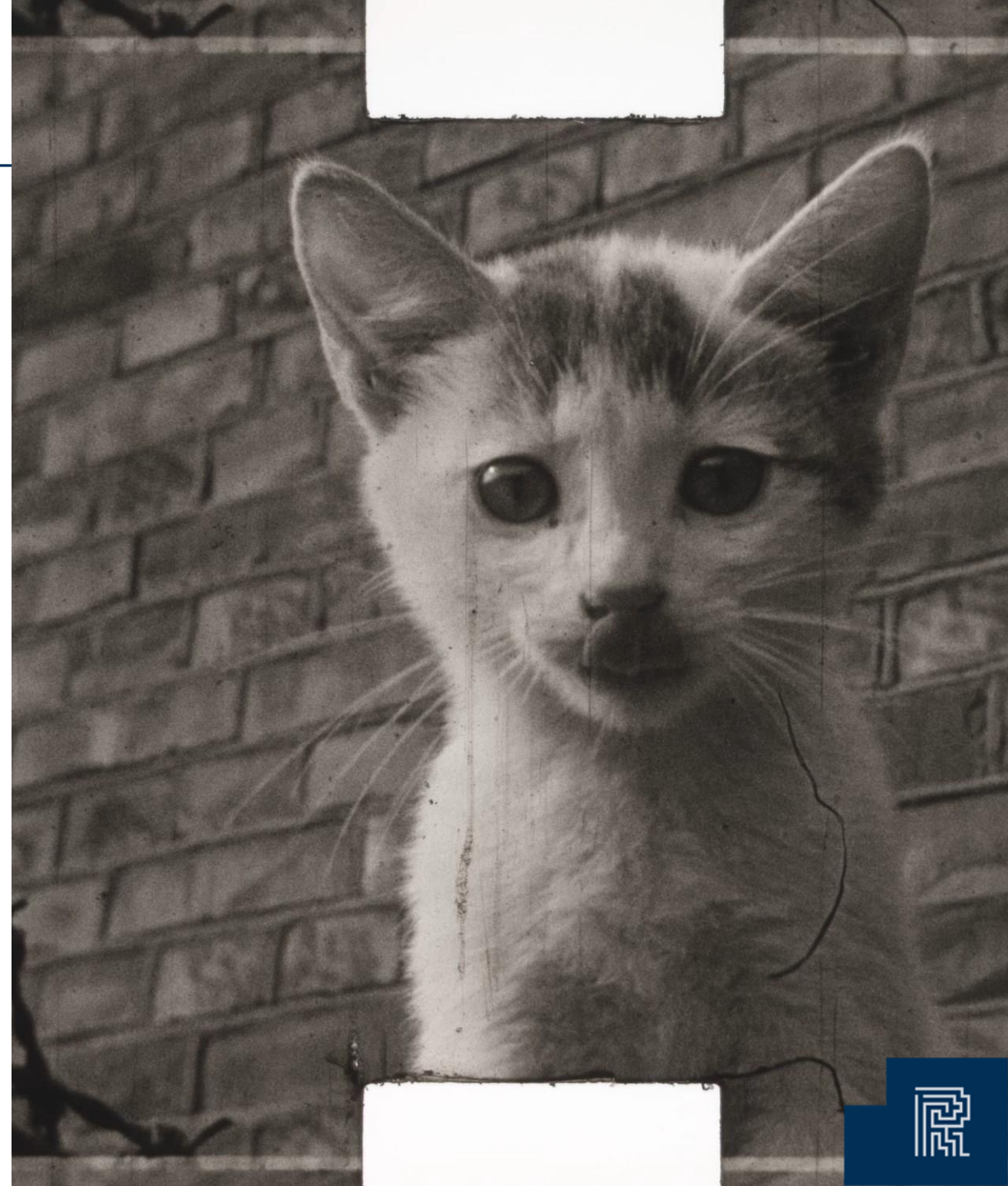
9,5 mm filmilint

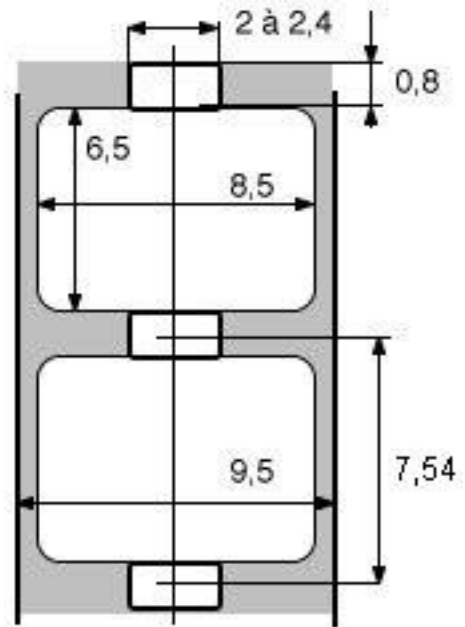
1922. aastast (nn *Pathé Baby*), nitro, atsetaat

Perforatsioonivad keskel

Tumm

Max Reikteri perekroonika (op Max Reikter), 1937-41
Kaader filmist. RA, EFA.532.f.8669

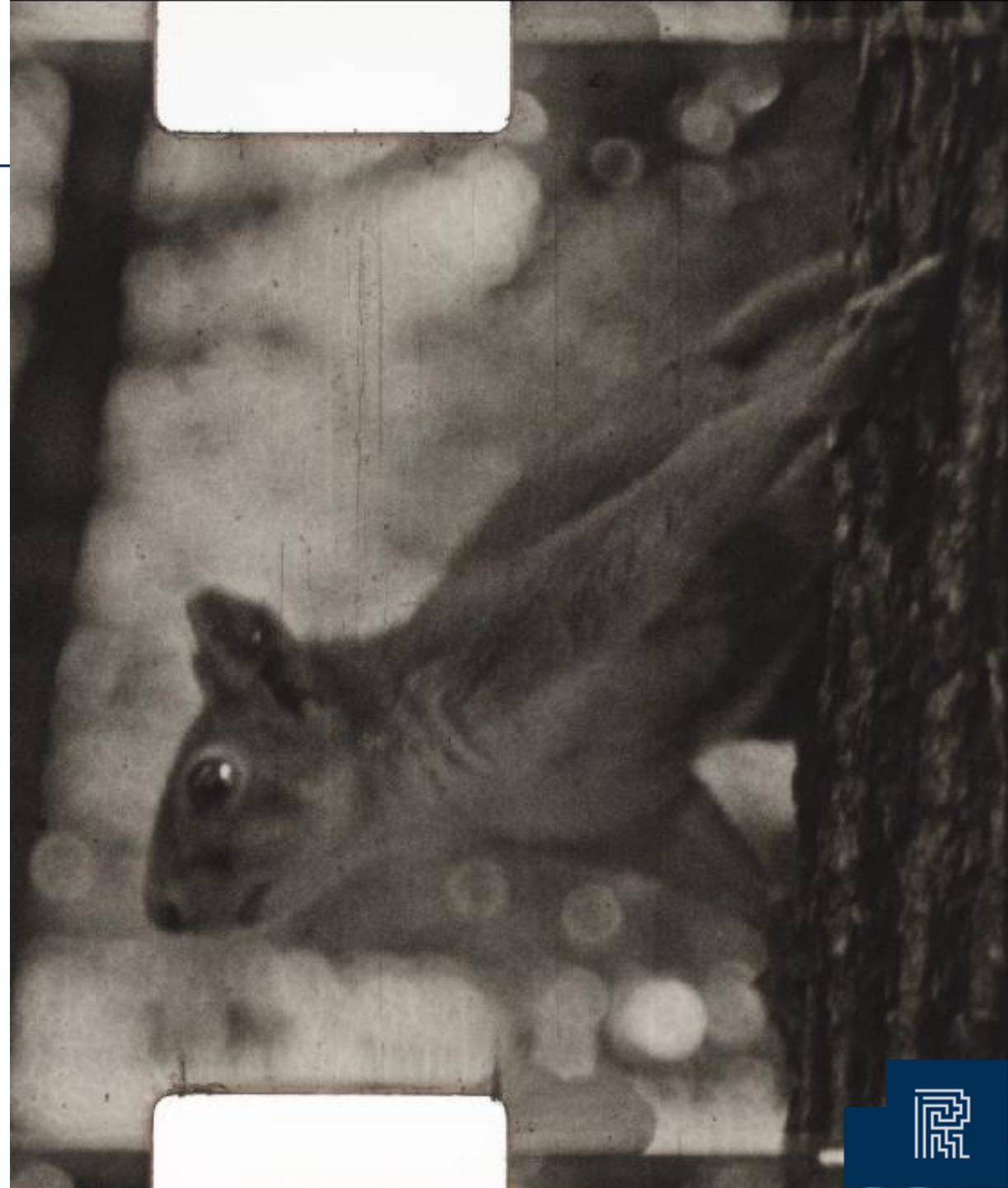

Max Reikter

Max Reikteri perekroonika, 1937-41,
9,5 mm

Meediateek: [EFA.532.f.8669](#)

Max Reikteri perekroonika (op Max Reikter), Micky Kuressaare pargis, 1937-41
Kaader filmist. RA, EFA.532.f.8669

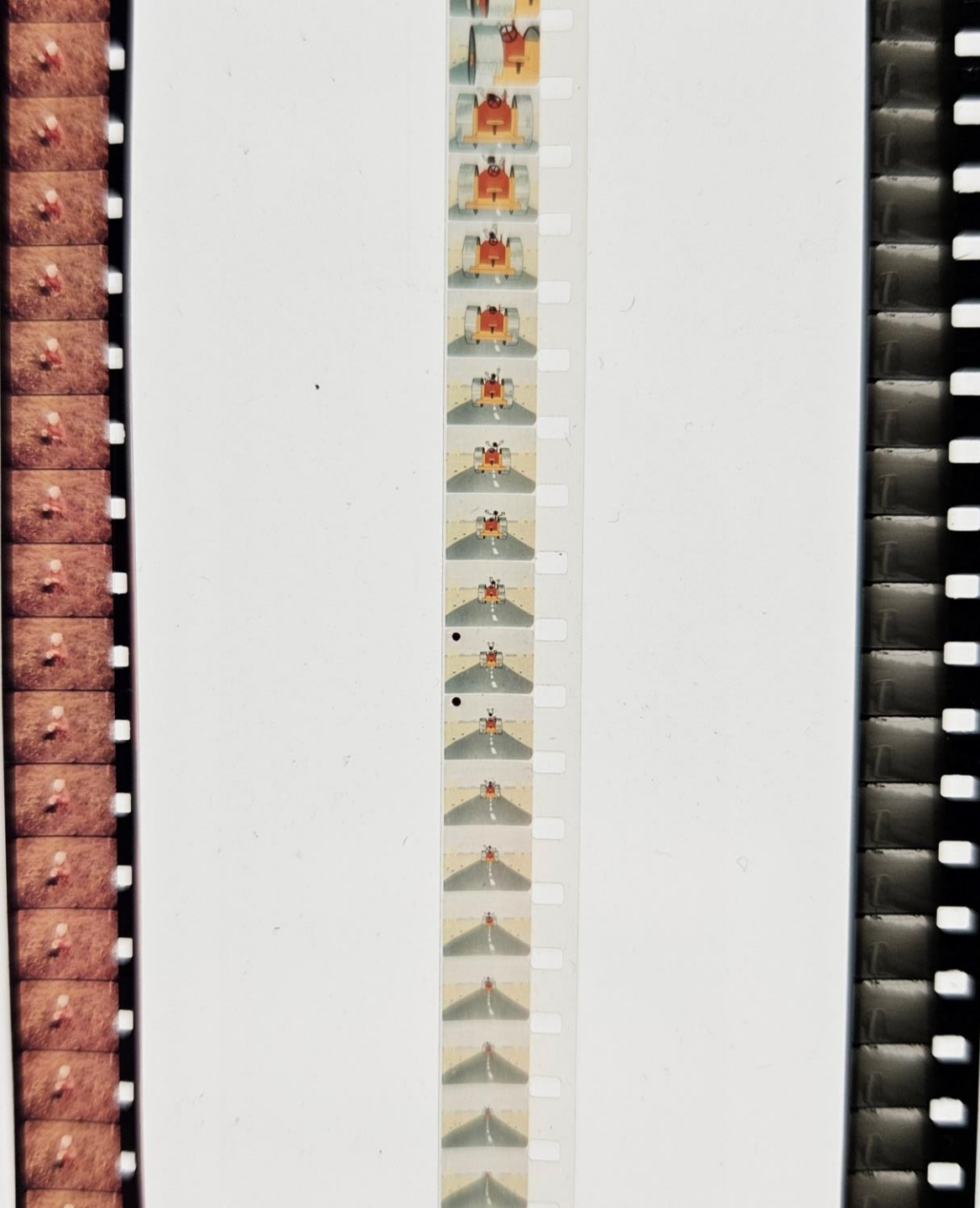

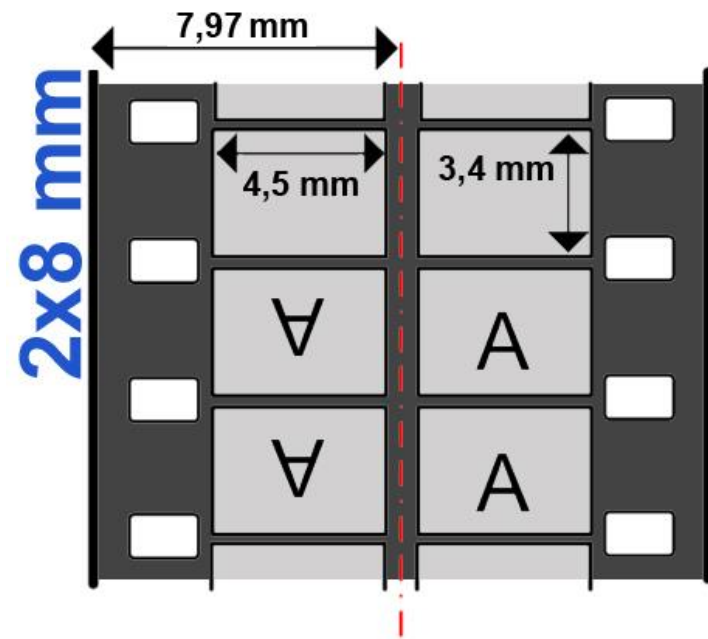
8 mm filmilint

1930. aastatest, atsetaat (alates 1960. aastatest
Fuji 8 mm ka polüestril)

2x8 mm, R8 või S8 (1965. aastast)

Tumm või magneteliribaga

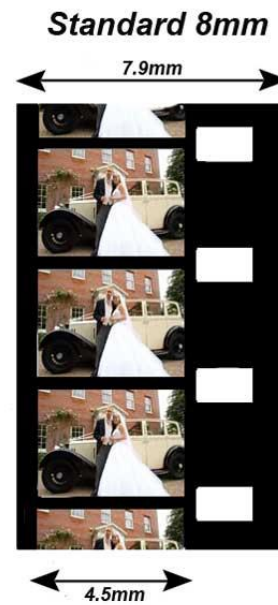

2x8 mm filmi lõikurid
Foto: Kadi Sikka, 2024. RA filmiarhiiv

Enn Nõu

Tuttavad, 1965-71, 8 mm

Meediateek: [EFA.684.f.5592](#)

Helga ja Enn Nõu Viru tänaval, august 1988
Foto: Isi Trapido. RA, EFA.331.O.138733

Enn Nõu

Tuttavad, 1965-71, 8 mm

Meediateek: [EFA.684.f.5592](#)

Tuttavad (op Enn Nõu), Ellen Niit ja Jaan Kross, 1965-71
Kaader filmist. RA, EFA.684.f.5592

Mari vastuvõtt Kunstiinstituuti, 1963, 8 mm

Meediateek: [EFA.703.f.7170](#)

August Taska

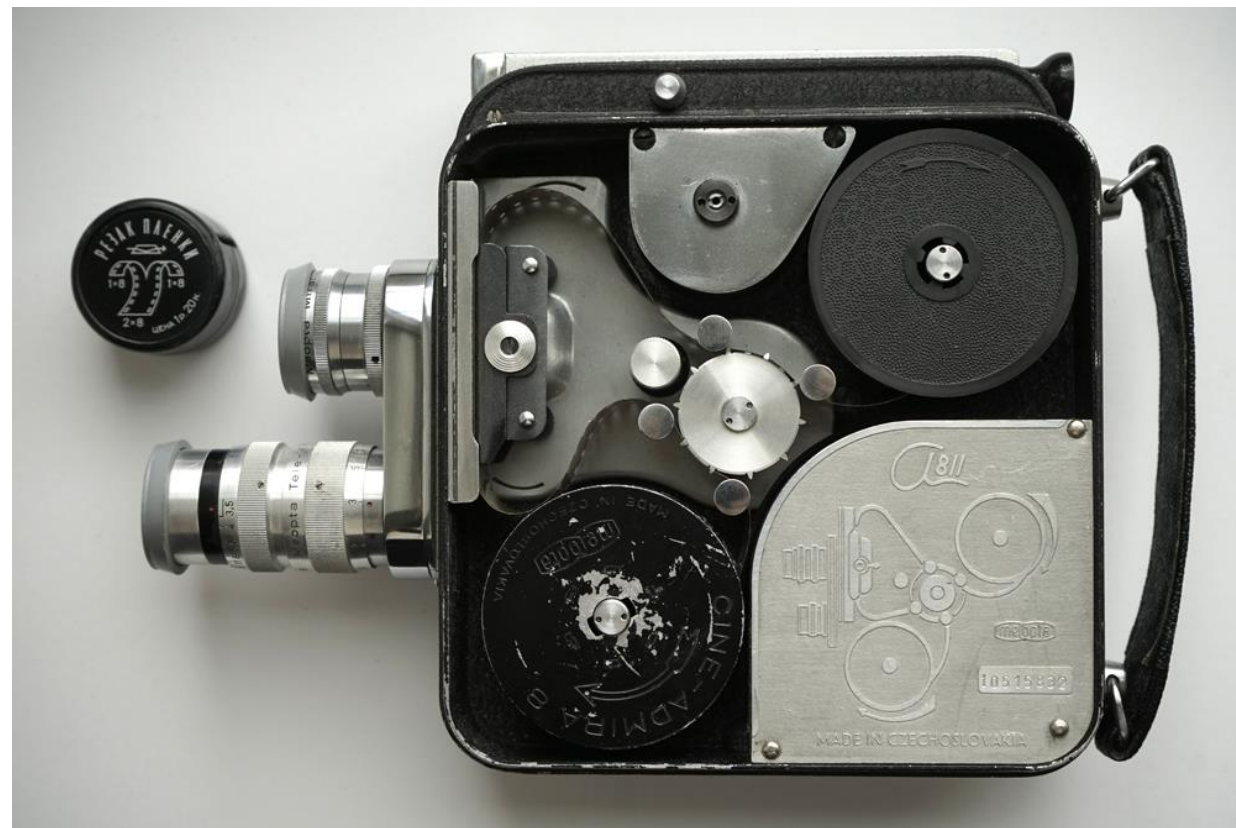
Kaasaegseid kaamera ees, 1957-74, 8 mm

Meediateek: [EFA.403.f.3418](#)

Kaasaegseid kaamera ees (op August Taska), 1957-74
Kaader filmist (pildil Meta Lender, 30.06.1957). RA, EFA.403.f.3418

2x8 mm filmikaamera „Meopta Admira 8 IIa” koos filmilõikuriga, 1954
RA, EFA.271.E.100

2x8 mm filmikaamera „Sport”, 1960
RA, EFA.271.E.101

8 mm filmiprojektor „Луч-2”, 1969
Fotod: Kadi Sikka. RA filmiarhiiv

Videosalvestised ja digifailid

VHS, miniDV, DVD, digifailid

Erinevas formaadis videokassetid
Foto: Aap Tepper, 2023. RA filmiarhiiv

Säilitamine ja kahjustused

Säilitamine

- **Masinloetavus**
- Meediumipõhine lähenemine
- Autentse vaatajakogemuse säilitamine
- Erinevate analoogkandjate ja neid edastavate seadmete kaduvuse probleem
- Säilivusriskid
- Tagasipööratavuse põhimõte konserveerimistegevustes
- Pidev säilitustöö, sest filmilinti säilitame ka digiteerimise järgselt

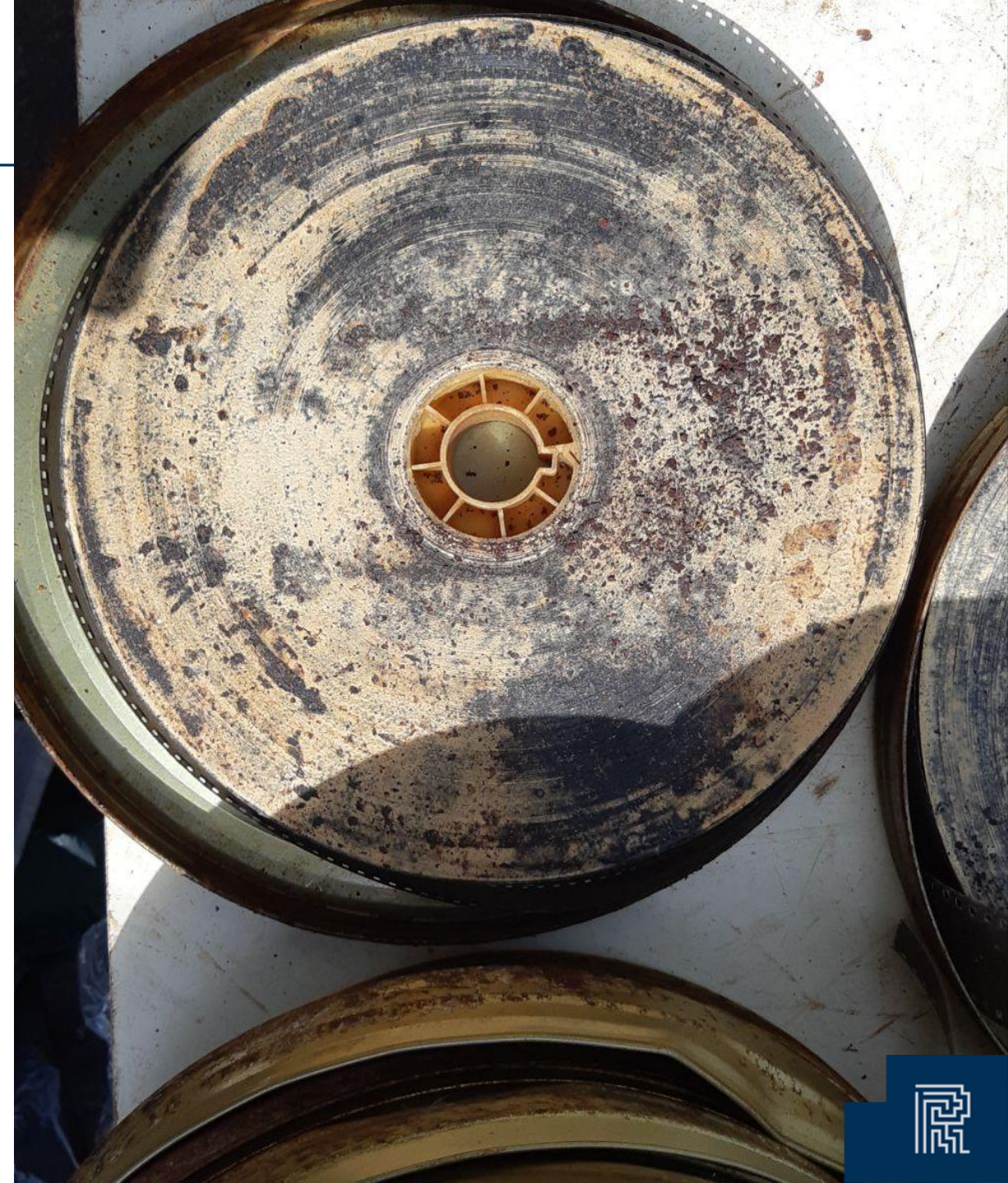
Säilitamine

- Masinloetavus
- **Meediumipõhine lähenemine**
- **Autentse vaatajakogemuse säilitamine**
- **Erinevate analoogkandjate ja neid edastavate seadmete kaduvuse probleem**
- Säilivusriskid
- Tagasipööratavuse põhimõte
konserveerimistegevustes
- Pidev säilitustöö, sest filmilinti säilitame ka digiteerimise järgselt

Säilitamine

- Masinloetavus
- Meediumipõhine lähenemine
- Autentse vaatajakogemuse säilitamine
- Erinevate analoogkandjate ja neid edastavate seadmete kaduvuse probleem
- **Säilivusriskid**
- Tagasipööratavuse põhimõte konserveerimistegevustes
- Pidev säilitustöö, sest filmilinti säilitame ka digiteerimise järgselt

Säilitamine

- Masinloetavus
- Meediumipõhine lähenemine
- Autentse vaatajakogemuse säilitamine
- Erinevate analoogkandjate ja neid edastavate seadmete kaduvuse probleem
- Säilivusriskid
- **Tagasipööratavuse põhimõte**
konserveerimistegevustes
- Pidev säilitustöö, sest filmilinti säilitame ka digiteerimise järgselt

Säilitamine

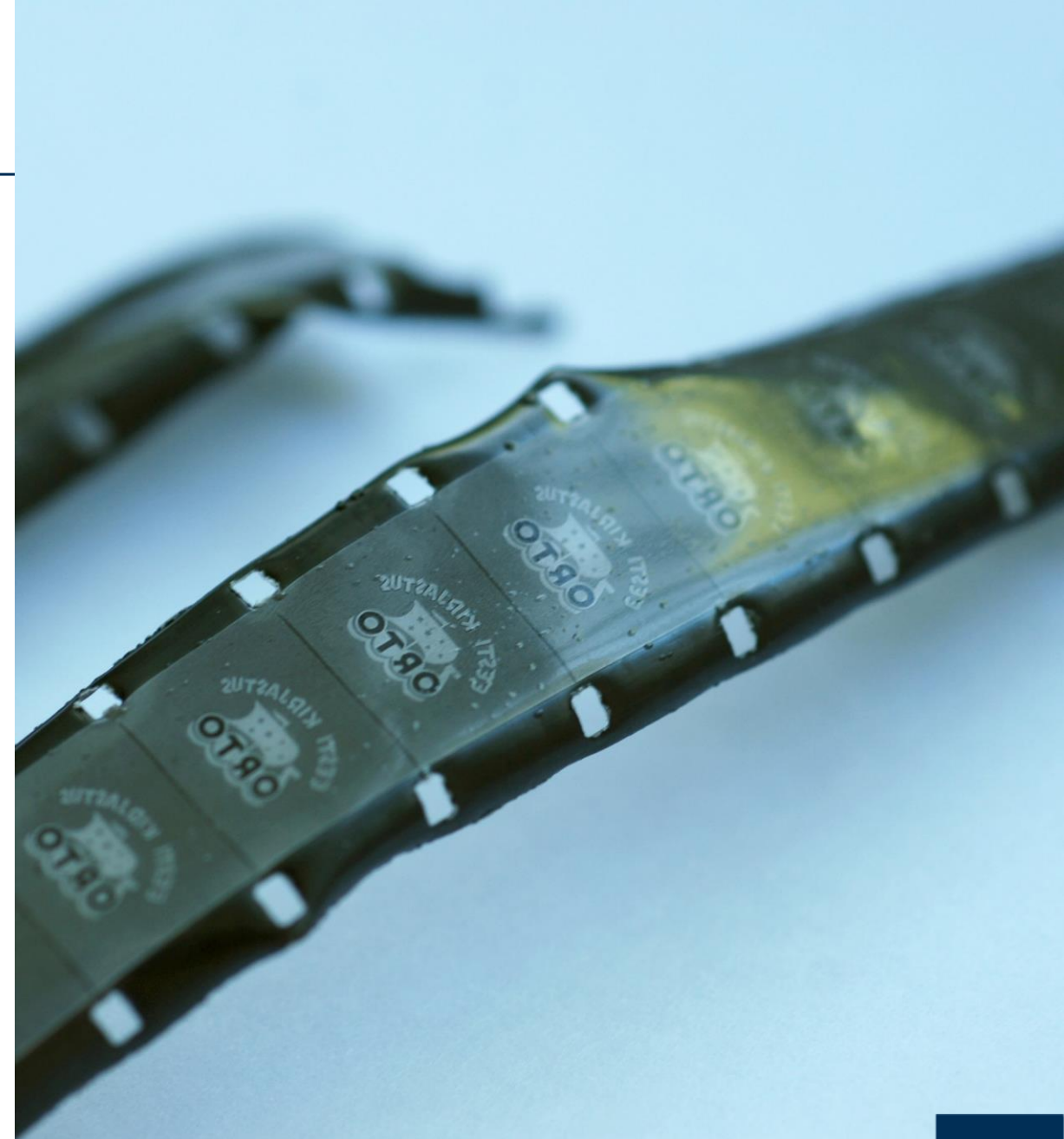
- Masinloetavus
- Meediumipõhine lähenemine
- Autentse vaatajakogemuse säilitamine
- Erinevate analoogkandjate ja neid edastavate seadmete kaduvuse probleem
- Säilivusriskid
- Tagasipööratavuse põhimõte konserveerimistegevustes
- **Pidev säilitustöö, sest filmilinti säilitame ka digiteerimise järgselt**

Kahjustused

- Põhimiku ebastabiilsus
 - **Äädikhappesündroom** atsetaatpõhimikul (tselluloosatsetaati kasutati kuni 1937, alates 1937 tselluloosdiatsetaati, alates 1947 tselluloostriatsetaati)
 - Videokandjate magnetlint
- Emulsiooni tundlikkus
 - oksüdeerumine, hõbeda eraldumine
 - õhutemperatuuri ja -niiskuse mõju
 - hallitus
 - värvikadu

Äädikhappesündroomist tugevalt kahjustunud 16 mm atsetaatfilm
Foto: Kadi Sikka, 2016. RA filmiarhiiv

Kahjustused

- Põhimiku ebastabiilsus
 - Äädikhappesündroom atsetaatpõhimikul (tselluloosatsetaati kasutati kuni 1937, alates 1937 tselluloosdiatsetaat, alates 1947 tselluloostriatsetaat)
 - Videokandjate magnetlint
- Emulsiooni tundlikkus
 - **oksüdeerumine, hõbeda eraldumine**
 - õhutemperatuuri ja -niiskuse mõju
 - hallitus
 - värvikadu

Tugevalt oksüdeerunud 16 mm atsetaatfilm
Kaader filmist. RA, EFA.483.f.8249

Kahjustused

- Põhimiku ebastabiilsus
 - Äädikhappesündroom atsetaatpõhimikul (tselluloosatsetaati kasutati kuni 1937, alates 1937 tselluloosdiatsetaat, alates 1947 tselluloostriatsetaat)
 - Videokandjate magnetlint
- Emulsiooni tundlikkus
 - oksüdeerumine, hõbeda eraldumine
 - õhutemperatuuri ja -niiskuse mõju
 - **hallitus**
 - värvikadu

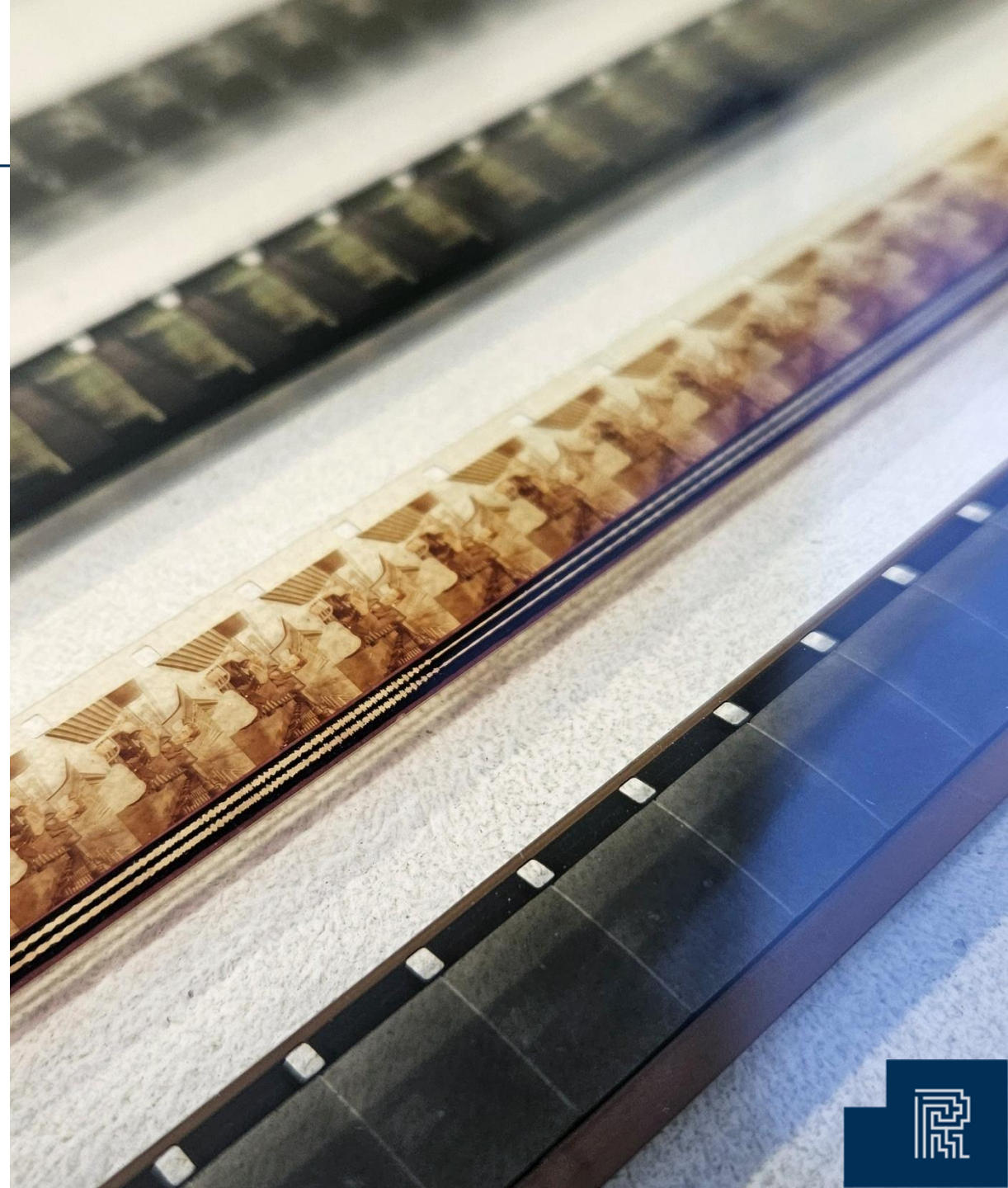
Äädikhappesündroomist ja hallitusest kahjustunud 35 mm film ja magneteli
Foto: Kadi Sikka, 2019. RA filmiarhiiv

Kahjustused

- Põhimiku ebastabiilsus
 - Äädikhappesündroom atsetaatpõhimikul (tselluloosatsetaati kasutati kuni 1937, alates 1937 tselluloosdiatsetaat, alates 1947 tselluloostriatsetaat)
 - Videokandjate magnetlint
- Emulsiooni tundlikkus
 - oksüdeerumine, hõbeda eraldumine
 - õhutemperatuuri ja -niiskuse mõju
 - hallitus
 - **värvikadu**

Pruunikaks tõmbunud 16 mm värvifilm
Foto: Kadi Sikka, 2024. RA filmiarhiiv

Kahjustused

- Harrastusfilmidele iseloomulik tehniliste defektide ja kahjustuste muster
 - Liitekohad, **üle- ja alavalgustatud kaadrid**, ilmutamisvead
 - Põhimikust tingitud kooldumine, rabeledus
 - Kasutamisest tingitud sõrmejäljed, määrdumine, kriimustused, lahtised liitekohad
 - Projitseerimisdefektid: hammasrattajäljed, projektori peatumisest tingitud sulanud kaadrid

Kahjustused

- Harrastusfilmidele iseloomulik tehniliste defektide ja kahjustuste muster
 - Liitekohad, üle- ja alavalgustatud kaadrid, ilmutamisvead
 - Põhimikust tingitud kooldumine, rabeledus
 - Kasutamisest tingitud **sõrmejäljed, määrdumine, kriimustused**, lahtised liitekohad
 - Projitseerimisdefektid: hammasrattajäljed, projektori peatumisest tingitud sulanud kaadrid

Kriimustatud ja määrdunud kaader 16 mm filmilindil
Kaader filmist. RA, EFA.733.f.7274

Kahjustused

- Harrastusfilmidele iseloomulik tehniliste defektide ja kahjustuste muster
 - Liitekohad, üle- ja alavalgustatud kaadrid, ilmutamisvead
 - Põhimikust tingitud kooldumine, rabeledus
 - Kasutamisest tingitud **sõrmejäljed, määrdumine, kriimustused**, lahtised liitekohad
 - Projitseerimisdefektid: hammasrattajäljed, projektori peatumisest tingitud sulanud kaadrid

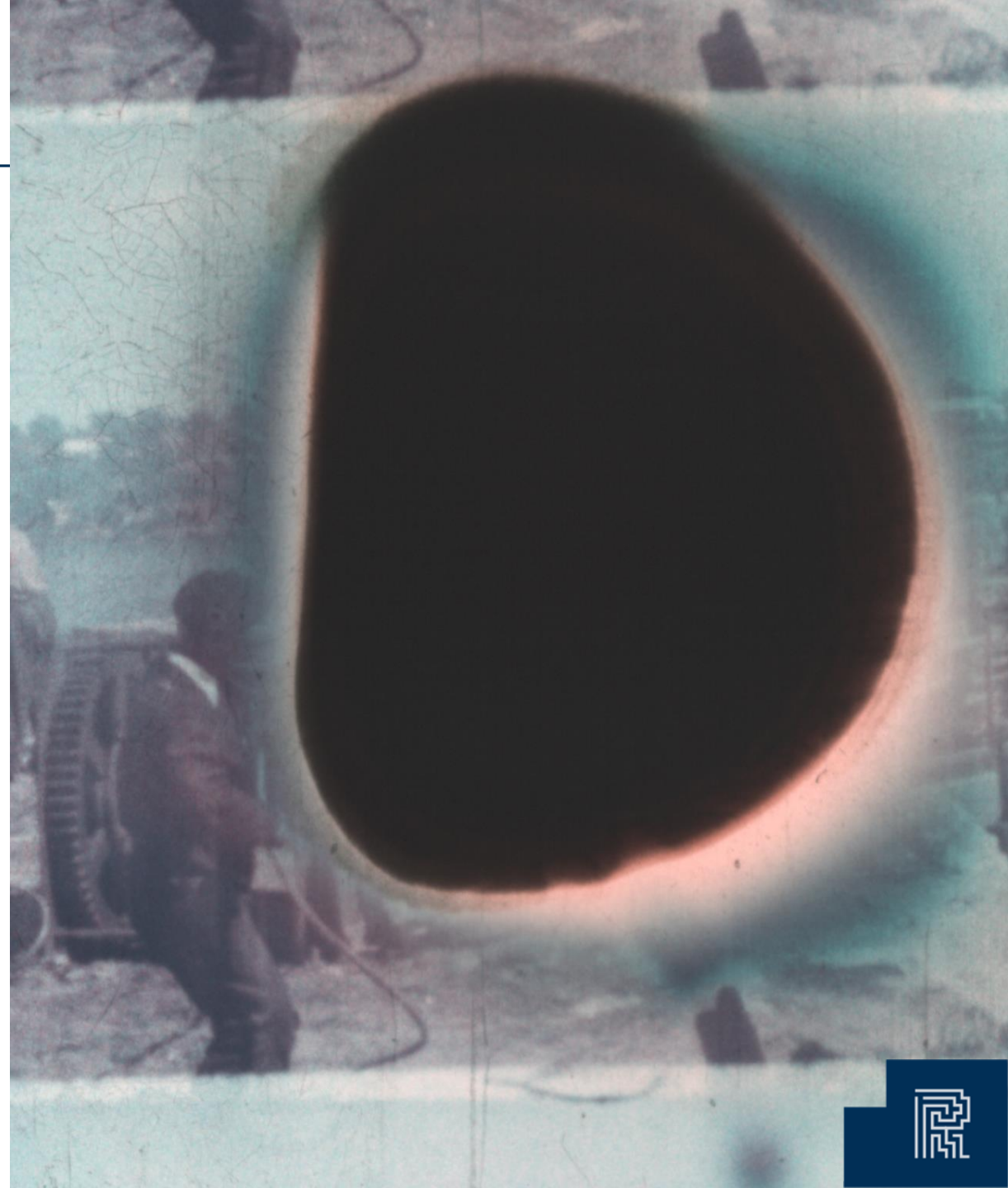
Kriimustatud ja määrdunud kaader 16 mm filmilindil
Kaader filmist. RA, EFA.733.f.7274

Kahjustused

- Harrastusfilmidele iseloomulik tehniliste defektide ja kahjustuste muster
 - Liitekohad, üle- ja alavalgustatud kaadrid, ilmutamisvead
 - Põhimikust tingitud kooldumine, rabeledus
 - Kasutamisest tingitud sõrmejäljed, määrdumine, kriimustused, lahtised liitekohad
 - Projitseerimisdefektid: hammasrattajäljed, projektori peatumisest tingitud **sulanud kaadrid**

Projektori peatumisest tingitud sulanud kaader 16 mm filmilindil
Kaader filmist. RA, ERA.5174.f.8220

Säilitustingimused

- Säilitustingimused: stabiilne õhuniiskus ja temperatuur, korrastatult hoidlas
- Lindi ettevalmistus ja kontroll:
 - filmilindi rabadus ja kooldumine nõuab ettevaatlikku käsitsemist
 - liitekohtade kontroll (võivad kergesti lahti tulla)
 - puhastamine
 - digiteerimist puudutavad aspektid (2x8mm on lõigatud käsitsi ja on ebaühtlase löike tõttu keeruline digiteerida, sest võib jääda skanneri väravasse kinni; läbipaistva servaga linti on skanneri sensoril raske tuvastada)
- Atsetaatpõhimiku äädikhappesündroom, VHS lindi kleepumine (AD-tester, digiteerimine)

Säilitustingimused

- Säilitustingimused: stabiilne õhuniiskus ja temperatuur, korrastatult hoidlas
- Lindi ettevalmistus ja kontroll:
 - filmilindi rabadus ja kooldumine nõuab ettevaatlikku käsitlemist
 - liitekohtade kontroll (võivad kergesti lahti tulla)
 - puhastamine
 - digiteerimist puudutavad aspektid (2x8mm on lõigatud käsitsi ja on ebaühtlase löike tõttu keeruline digiteerida, sest võib jääda skanneri väravasse kinni; läbipaistva servaga linti on skanneri sensoril raske tuvastada)
- Atsetaatpõhimiku äädikhappesündroom, VHS lindi kleepumine (**AD-tester**, digiteerimine)

Digitierimine

Digiteerimine

- Kitsasfilmiskannerid
 - digiteerimine kaadri kaupa, tulemiks pildirida ja helifail, järeltöödeldud fail korrektse kaadrisagedusega
- Videomakid
 - formaadile vastav seade
 - fail

Digiteerimine

- Kitsasfilmiskannerid
 - digiteerimine kaadri kaupa, tulemiks pildirida ja helifail, järeltöödeldud fail korrektse kaadrisagedusega
- Videomakid
 - formaadile vastav seade
 - fail

Digiteerimine

- Kitsasfilmiskannerid
 - digiteerimine kaadri kaupa, tulemiks pildirida ja helifail, järeltöödeldud fail korrektse kaadrisagedusega
- Videomakid
 - formaadile vastav seade
 - fail

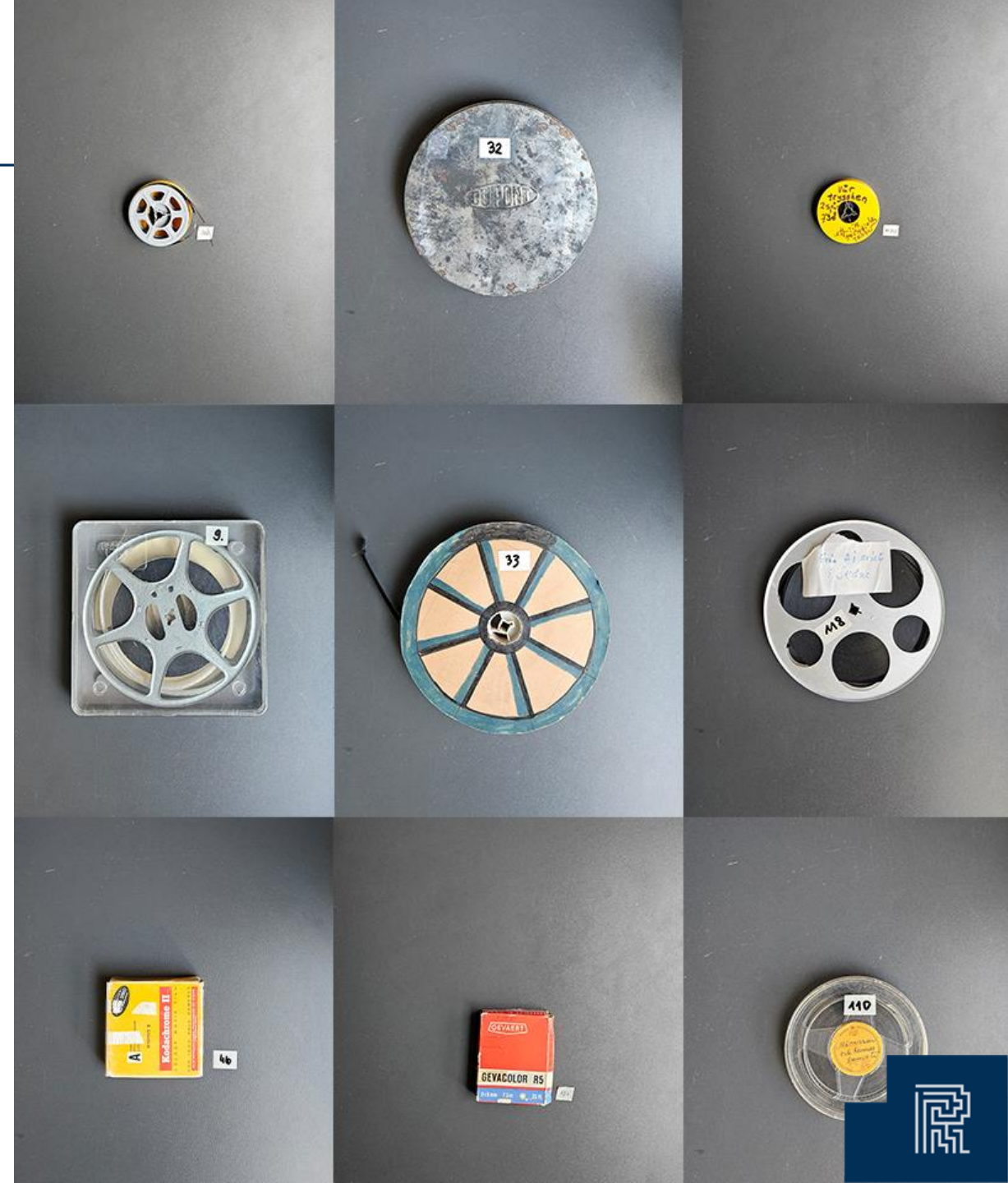

Korrastamine

Materjali korrastamine

- **Kandja:** filmilint (nitro, atsetaat, polüester), helilint, videokassett
- **Formaat:** filmilindi laius; heliga, helita, tumm (heli eraldi lindil?)
- **Värvus:** mustvalge, värviline, eritehnika?
- **Seisukord:** tugevalt kahjustunud filmide eraldamine; kahjustavate materjalide (kumm, klambrid, poroloon jms) eemaldamine karbist
- **Sisu- ja tehnilised andmed:** sildid karbi peal ja sees (sisuandmed, dateering, projitseerimis-kiirus vms), eraldi nimekiri kaasas?

Millele veel mõelda?

- Mis filmid? Kui palju?
- Milline seisukord? Kas on oht, et materjal kodus hävib?
- Konsulteri asjatundjaga: lint võib olla rabe, kokkutõmbunud, tugevalt äädikhappesündroomist nakatunud, hallitanud, liitekohad võivad juba lahti olla või kerimisel lahti tulla, mistõttu võib olla filmilindi projektorisse või skannerisse laadimine ohtlik ja kahjutusi süvendav.
- Kirjelda teadaolev sisu: kes/mis/kus/millal/miks?
- Digiteerimisvajadus?
- Sisu ja vorm võib olla laiemalt huvipakkuv?

Millele veel mõelda?

- Mis filmid? Kui palju?
- Milline seisukord? Kas on oht, et materjal kodus hävib?
- Konsulteri asjatundjaga: lint võib olla rabe, kokkutõmbunud, tugevalt äädikhappesündroomist nakatunud, hallitanud, liitekohad võivad juba lahti olla või kerimisel lahti tulla, mistõttu võib olla filmilindi projektorisse või skannerisse laadimine ohtlik ja kahjutusi süvendav.
- Kirjelda teadaolev sisu: kes/mis/kus/millal/miks?
- Digiteerimisvajadus?
- Sisu ja vorm võib olla laiemalt huvipakkuv?

**RAHVUS-
ARHIIV**

Aitäh!

kadi.sikka@ra.ee

ra.ee

arkaader.ee

meediateek.ee

@rahvusarhiiv, @arkaader

